

TÜRKİYE'DE 1970 — 1980 DÖNEMİ SANAYİ KESİMİ SAAT ÜCRETİ VE MALİYETİNE İLİŞKİN ÇALIŞMA RAPORU

Nusret EKİN *

Kuvvet LORDOĞLU

Bu kısa rapor Türkiye'de belirli bir dönem içerisinde sanayi kesimine ilişkin ücretleri ve maliyetlerini içermektedir. Kuşkusuz farklı kurumların yaptıkları istatistiki araştırmaların sonuçları da farklı görülecektir. Ancak biz bu farklılıkların nelerden ileri gelebileceğini bir ölçüde ortaya koymağa çalıştık. Sonuçta saat ücreti olarak bulduğumuz rakamlar belki de bir ölçüde düşüktür. Ancak bilindiği gibi enflasyonist baskıların yoğun olduğu dönemlerde ücret artışları ve ilişkin istatistiki bilgiler belirli bir gecikme ile yayınlanmaktadır. Öte yandan ülkenin sosyal mevzuatı örneğin çalışma günlerinin neleri kapsadığını farklı bir biçimde açıklayabilir. Bu ve benzeri etkenler ortaya çıkacak saat ücreti ve maliyetini belirli ölçüde etkilemektedir.

1) Ortalama günlük ücret ve saat ücretlerine SSK primine esas ücretler alınmıştır. Bu nedenle; Tavan ve taban sınırları içerisindeki aylık ücret aşağıdaki gibidir:

	<u>Minimum (TL.)</u>	<u>Maximum (TL.)</u>
1975-1976	1200,—	6000,—
1976-1977	1800,—	6000,—
1977-1978	1800,—	8400,—
1978-1979	3300,—	9660,—
1979-1981	5400,—	12.000,—
1981	9750,—	20.250,—

SSK istatistiklerinde esas alınan ödenen sigorta primi olduğu için bulunan ortalama saat ücretleri ve günlük ücretler bu rakamlara dayanmaktadır.

2) İşyeri yöneticisi, işveren ve benzeri üst seviyede ücret alan kişiler bu ortalamaya dahil değildir. Bu nedenle sonuçlar görece olarak düşük gözükabilir. Gerçekten diğer bir araştırmaya göre¹ aylık ortalama çıplak ücret aşağıdaki gibidir.

* Prof. Dr. Nusret Ekin İ. Ü. İktisat Fakültesi.
As. Kuvvet Lordoğlu B. Ü. İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi.

<u>Yıllar</u>	<u>Ort. Ücret</u>
1973	1584,—
1974	1855,—
1975	2472,—
1976	3475,—
1977	4562,—
1978	6868,—
1979	9520,—

3) Ülkemizde çalışılmayan H. tatili, Cumartesi, bayram ve genel tatiller için Batı ülkelerinden farklı olarak ücret ödenmektedir. Yani bu günler çalışılmasa bile çalışılmış kabul edilmektedir. Keza bu günlerde çalışma halinde ödenen ücret ortalama % 50 zamlı olmaktadır. Bu nedenle fiilen çalışılan günlere ait ödenen ücret içerisinde çalışılmayan günleri de kapsayan bir fark bulunmaktadır. Yıllara göre bu fark Tablo : III'de görülmektedir.

4) Ülkemizde sosyal güvenlik kurumu hastalık, doğum, kaza, emeklilik ve evlenme durumlarında yasalarla belirli bazı katkıları sigortalıya sağlar. Sosyal güvenlik kurumu bu desteğini işçi ve işverenden kestiği fonlarla sağlamaktadır. İşçi için bu miktar belirli gelir dilimleri içerisinde üreticinin ortalama % 9'unu işveren için, % 11.5 ile 17'sini toplam % 20.5-26'sını kapsamaktadır. Bu yasal katkılar dışında sosyal güvenlik kurumunun sağladığı aileyi destekleyici başkaca bir fon bulunmaktadır.

5) Hastalık, işsizlik ve diğer aile yardımlarını kapsayan başka bir özel sosyal güvenlik kurumunun bulunmadığı ülkemizde işçi ve işveren arasındaki münferit antlaşmalar kısıtlı sayıda yapılmaktadır. Bu konudaki bir araştırmaya göre işverenin yaptığı yan ödemeler içerisinde en önemli payı SSK primleri ve kıdem tazminatı oluşturmaktadır. Bkn. Tablo : VIII.

Bunun dışında yapılan tüm yardımları kapsayan ve yıl içerisinde ödenen ikramiye-prim sistemi bulunmaktadır. Biz burada her işçi için yıllık ortalama % 200 TL. olan bir çocuk için yapılan yardımı da ücret maliyeti içerisinde belirtmeğe çalıştık.

6) Ülkemizde sürekli ya da süreksiz işçi ayırımı konusunda henüz yeterli istatistik bulunmamaktadır. Ancak SSK yıllık istatistiklerinden çıkan sonuca göre sürekli işçiye ödenen 1979 yılı için ortalama ücret 303.72 saat başına da 37.96 olmuştur. Diğer yandan süreksiz yani mevsimlik geçici işçiye ödenen meblağ günlük ortalama 257.50 saat başına da 32.18 TL. olarak gerçekleşmiştir. Böylelikle sürekli işçi ile geçici işçi arasında günde 46,22 TL.'lık bir fark bulunmaktadır.

1 Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu İşgücü Maliyeti ve Çalışma İstatistikleri 1980, S. : 35.

TABLO : I

Asgari ve azami sınırlar içerisinde SSK primine esas günlük brüt ücret TL.

<u>D ö n e m</u>	<u>Asgari</u>	<u>Azami</u>	<u>Ortalama Gün (TL.)</u>
1969-1971	12,—	120,—	66,—
1971-1975	18,—	165,—	91.50
1975-196	40,—	200,—	120.00
1976-1977	60,—	200,—	130,—
1977-1978	60,—	280,—	170,—
1978-1978	110,—	280,—	195,—
1978-1979	110	322,—	216,—
1979-1979	110	368,—	239,—
1979-1979	180	368,—	274,—
1979-1981	180,—	400,—	290,—
* 1981-	325	675,—	500,—

* SSK İstatistikleri ve Resmi Gazeteler.

YIL İÇERİSİNDE ÇALIŞILMAYAN GÜNLER

TABLO : II

Hafta tatili	52 gün
Cumartesi 1/2x52	26 »
Bayram genel tatil	13 »
Yıllık ücretli izin	21 »
Mazeret izni	
Toplam	112 »

Fililen çalışılan gün 365 — 112 = 253 gün

ÇALIŞILAN GÜNLERE GÖRE ORTALAMA ÜCRET

TABLO : III

<u>Yıllar</u>	<u>Ay 30 gün TL.</u>	<u>Ay 22 gün (253 : 12)</u>	<u>Fark</u>
1970	35.32	50.25	14.93
1971	39.32	55.94	16.62
1972	43.87	62.42	18.55
1973	54.41	77.42	23.01
1974	68.26	93.08	24.82
1975	95.55	116.65	31.10
1976	115.30	157.22	41.92
1977	146.53	199.81	53.28
1978	207.93	283.54	75.61
1979	294.31	401.33	107.02
1980	500.00	681.75	181.75

**SSK Primine Esas Ortalama Saat
Ücreti TL.***

T A B L O : I V

<u>YILLAR</u>	<u>ÜCRET</u>
1970	4.41
1971	4.91
1972	5.48
1973	6.81
1974	8.53
1975	10.69
1976	14.41
1977	18.31
1978	25.99
1979	36.78
1980	62.50

* Kaynak : SSK 1978-1979 İstatistikleri ve günde 8 saat çalışıldığı esas alınarak hazırlanmıştır.

1979 Ortalama Saat Ücret Maliyeti :

T A B L O : V

	<u>TL/Saat</u>
Brüt ücret	36.78
2) Fazla mesai	6.77
3) Tatil ve izin	13.37
4) Ek ücretler	11.53
İkramiye	26.481
C. Parası	7.200
	<u>33.681 TL/Yıl</u>
5) Tazminatlar	13.25
Yemek	4.02
Kıdem	6.23
Diğer	3.00
	<u>TL/Saat</u>
6) SSK İşveren hissesi	6.25
7) Hata ve yanılma	<u>± 3.67</u>
Toplam işçilik maliyeti	<u>91.62</u>

(Kaynak) : SSK İstatistiklerine göre günlük ortalama ücret **294.31 TL.** esas alınmıştır ve hesaplanmıştır.

2) Fazla Mesai : % 50 zamlı olarak kabul edilmiş ortalama yılda 90 gün ve üçer saat fazla mesai yapıldığı varsayılmıştır.

3) Tablo :II'den izleneceği gibi yıllık ortalama 112 gün çalışılmadan ücret ödenmektedir. O halde fiilen çalışılan gün sayısı 252 gün olarak esas alınmış çalışılmadan ödenen ücret farkı saat başına 13.37 TL. olmuştur. Bu rakkamın içerisinde ücretli izin, hafta ve bayram tatilleri girilmektedir.

4) Ek ücretler yılda üç maaş tutarında ikramiye ve 7200 TL. çocuk parası verildiği gözönünde tutularak saat başına 11.53 TL. tutan bir fark eklenmektedir.

5) Çalışanın on sene aynı işyerinde çalıştığı gözönünde tutularak kıdem tazminatını ve diğer yan ödemelerden biri olan yemek ve yakacak yardımlarını da bu bölümüne dahil ettik.

6) SSK işveren hisselerini % 11.5 ile % 17 arası olduğu için üst sınır esas alınmıştır.

7) Yapılan hesaplamalar her türlü hata ve yanlışlık payı olarak $\pm$ % 10'luk bir oran ayrılmıştır.

Bulunan işçilik saat maliyeti 1979 yılı için 91.62 TL. olmuştur. Esas alınan SSK yıllıklarındaki ortalama günlük ücretler hareket edildiği için gerek sigorta prim tavanı üzerindeki ücretler, gerekse işçiye sağlanan aynı menfaatleri kapsamaması nedeniyle gerçek ücret kazançlarını yansıtmaktan uzaktır.

Bunun dışında Madeni Eşya Sanayicileri Sendikasının yayınlandığı İstatistikler çok detaylı olmasına karşın sadece belirli bir işkolunda ve 61.569 çalışanın durumunu yansıtmaktadır. Bu açıdan Eylül 1979 rakkamlarına göre ortalama 1.980.218 sigortalı içinden sadece % 3'lük bir araştırmanın sonuçlarını yansıtmaktadır. Kıyaslama yapılması amacıyla bu sonuçları da aşağıdaki tabloya ekledik.

1979 Ortalama saat ücret maliyeti * :

T A B L O : V I

Brüt ücret	37.76
Tatil ve izin	13.74
Ek ücretler	19.79
Tazminatlar *	32.63
Diğer sosyal giderler	3.77

Toplam işçilik maliyeti : 107.69

Kaynak : MESS 1979 İşgücü Maliyeti ve Çalışma İstatistikleri S. : 13

* Tazminatlar içerisinde SSK işveren hissesi de bulunmaktadır.